

618.204

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

618204

100 ml 8.

KÜLFÖLDI KRITIKÁK
A BÉKEKÖTÉSEKRŐL
ÉS
A REVIZIÓ KÉRDÉSE

IRTA
ÉS A KÜLÜGYI TÁRSASÁGBAN FELOLVASTA

DR. SZÁDECZKY K. LAJOS
EGYETEMI R. TANÁR

Különnyomat a Külügyi Szemle 1925. I. és II. füzetéből

BUDAPEST 1925.
MAY J. NYOMDAI MŰINTÉZET R. T.

618.204

M. N. MŰZEUM KÖNYVTÁRA

I. Nyomt. Híradóknapló

1925 év. 34. sz.

Hetedik éve immár, hogy a magyar lelkeken ott ül a sötét gond, hogy meddig fog még jelenlegi balsorsunk tartani.

Mint a villámcsapás ért bennünket a háboru elvesztése. Külellenség nem tudott beférkőzni elszántan védett határaink közé. A mi hadaink állottak mélyen bent az ellenség országaiban. Végül mégis a fegyverszünet feltételeinek alattomos kijátszásával a ki- és levert ellenség s a belső árulók szennyes áradata özönlötte el országunkat. A fennen hirdetett igazságos békekötés helyett nekünk kellett legdrágábban (hazánk megcsonkításával) megfizetnünk a háboru költségeit.

A ránk *diktált* békében nálunk senki sem nyugodott meg s lehetetlennek tartjuk annak megtartását. Anyagi erővel nem védekezhetünk, de minden *erkölcsi* és *szellemi* fegyvert fel kell használnunk, hogy a nagy igazságtalanságot, mely hazánkat érte, megszüntessük. A Külügyi Társaságnak ez a legfőbb törekvése.

Reményt meritünk az általános európai helyzetből, hogy a béke még hét év múlva sem állott helyre, sőt a *zűrzavar* növekedik minden felé. Politikai, pénzügyi, gazdasági, társadalmi bajok követelik, sürgetik a valódi béke helyreállítását. Lessük és figyeljük a remény sugarakat, melyek hazánk borus egét felderítsék és hitet, erőt nyujtsanak a további kitartásra.

Az oláh megszállás első tavaszán (1919) Kolozsvárt br. Jósika Sámuel a főrendiház elnöke stb. azt kérdezte tőlem: Mit gondolok, meddig fogjuk e jármot viselni? Azt feleltem rá, amivel tanítványaimtól is bucsuztam a kolozsvári egyetem bezárásakor, hogy „vidimus jam alios ventos” láttunk már más zivatarokat is: tatárjárást, török hódoltságot, osztrák abszolutizmust stb., hogy néhány évnél tovább nem tarthat. Jósika azt felelte rá: Ő attól fél, hogy eltarthat addig is, mint a szabadságharc utáni elnyomatás korszaka, boldogok az optimisták, ő inkább pessimista, hogy kellemes legyen a csalódása.

Br. Jósikát megölte a pessimista honfi bánat, az optimisták még biznak és várják reményeik teljesedését.

Ilyen biztató jelek mutatkoznak azokban a külföldi kritikákban, melyek a párisi békét tarthatatlanoknak ítélik és sürgetve követelik a revisiót.

Mindinkább szaporodnak azok a nyilatkozatok és könyvek ugy Európában, mint Amerikában, melyek azt mutatják, hogy a világ lelkiismerete felébredt, s azt bizonyítja, hogy ez így nem maradhat, hogy Európa vissza hanyatlott, „a világ a feje tetejére állt,” amit a párisi béke csinált „az az öngyilkosság politikája.”

Ebből kívánom ismertetni a legfőbb műveket, melyek a volt ellenséges országokban jelentek meg.

I. Angol és amerikai kritikák.

A legelső kritika még a béketárgyalások folyamán az első az u. n. versaillesi béke megkötése után jelent meg és méltán nagy feltűnést keltett világszerte.

1. *Keynes J. M.* műve: *A béke gazdasági következményeiről* (Cambridge 1919, magyarul Bp. 1920.)

Keynes a cambridgai egyetem nemzetgazdaságtani professora a brit államkincstárt képviselte, mint a pénzügyminisztérium megbízott szakértője a párisi békekonferencián (1919. jun. 7.-éig), de meggyőződve, hogy ott nem a méltányosság és igazság, hanem a bosszu és a rosszakarat vezérli a főintézőket, tisztségéről lemondott és megírta éles kritikáját a „*kárhágói béke*“ felől, melyet a civilisatio történetében a leggyalázatosabb cselekedetnek nevezett. A vak szenvedély, a kapzsiság sugalmazta ezt a békeszerződést, amely a *Wilson*-féle 14 pontban foglalt elvi kijelentéseknek nem megvalósítása, hanem megcsufolása. Következményei nemcsak a kifosztott és tönkretett Németországot sujtják, hanem kihatásában a nagybeteg Európát is az anyagi züllés és éhinség felé sodorják. Megjelöli a módokat, melyekkel Európa gazdasági életét menthethetők véli s ezek közt legfőbb követelményei a *békeszerződés revíziója*, a háborus szövetségközi tartozások teljes törlése stb

Magyarországgal különösen nem foglalkozik; a *trianoni béke* még akkor nem volt meg, de annyit megjegyez, hogy sokat szenvedett: a bolsevizmus feldulta, az oláhok kifosztották, valutája leromlott és hogy adósságai és jóvátételi kötelezettségei törlendők.

2. E vádirat után két év múlva jelent meg *Keynes* második műve: *A békeszerződés revíziója*. (A revision of the treaty, London 1922: németül Revision des Friedenvertrages, München és Lipcse 1922.), mely a békeszerződések hatását és addig elért eredményeit ismertetve megállapítja, hogy addig a békeszerződés semmi része sem volt végrehajtva, kivéve a terület változtatásokat és a leszerelést. Európa válságos gazdasági helyzete addig meg nem javulhat, míg a versaillesi béke revízió alá nem kerül. Javaslatokat tesz a jóvátételi összegekre nézve, melyet a jóvátételi bizottság 138 milliárd aranymárkában állapított meg. Ő Németország fizetési kötelezettségét és lehetőségét 30 évre kiterjedő 36 milliárd (évenként 1260 millió) aranymárkában vélné méltányosan megállapítandónak.

Ezzel tiszszeresen visszafizetné azt, amit 1870-ben elvitt. Elítéli a megszállások rendszerét, kétségbevonva arra nézve Franciaország jogosságát. Amerika és Anglia mondjanak le az európai államoknak adott kölcsönükről és a német jóvátételből reájuk eső részesedésről, a többiit osszák föl Franciaország és Belgium maguk között. Ha Franciaország, mint *Shylock*, követeli az ő egy font husát Németország testéből, akkor ő is fizesse meg, a mivel az Egyesült-Államoknak és Angliának tartozik. A többi államokra

szintén ajánlja az adósságok és *Magyarországra* nézve a kártérítés törlesztését.*

Anglia után nemsokára megszólalt Amerika lelkiismerete.

3. *Lansing Robert*, Wilson kabinetjének külügyi államtitkára és az Amerikai Egyesült-Államok párisi békedelegátusa 1920 folyamán könyvet írt a *versaillesi béketárgyalásokról*. Lansing Wilson felszólítására 1920 febr. 12. lemondott a külügyi államtitkárságról s azt megokolandó elősorolja az ellentéteket, melyek őt az elnöktől elválasztották. Nem helyeselte — ugymond — Wilson személyes részvételét a béketárgyalásokon, mert előre látta, hogy az őt le fogja járítani, ami be is következett. *Wilson* az ő népszövetségi eredeti tervét, mely kölcsönös biztosíték leendő nagy és kis nemzetek részére politikai függetlenségük és sérthetetlenségük érdekében feladta. A nemzetek egyenlő jogosultságának elvét feláldozva, elfogadta, hogy az erősebbek joga érvényesüljön és az őt győztes nagyhatalomnak legyen döntő szavazata a nemzetközi viszonylatokban.

A Wilson által 3. pontjában hirdetett *önrendelkezési jogot* Lansing már alapjában elhibázottnak tartotta. Maga a szó „önrendelkezés” dinamittal van megtöltve. A békekötés megmutatta, hogy ez hova, mire vezetett a gyakorlatban. Felhossa *Csehszlovákia* példáját idegen nemzetségek új államokba átkapcsolását. Területi jogigények szabályozásánál sokféle szempontot kell tekintetbe venni: Néprajzi, gazdasági, földrajzi, történelmi, stratégiai tekinteteket. Mindezt a békekötésben egyoldalulag, részrehajlóan alkalmazták, vagy tetszés szerint mellőzték. Így Ausztriának megtiltották a Németországhoz csatlakozást. Az önrendelkezési jog pusztá frázissá vált. Ezt a nyugtalan politikai elemek sok országban a meglévő államrend felbontására használták ki, sok helyt erőszakkal vették el ennek alapján a felségjogot területek és államközösség felett olyanok kezéből, akik azt régidőtől fogva teljes joggal gyakorolták. (Erre alig hozhatott volna fel égbekiáltóbb példát Magyarország sokszoros megcsonkításánál!) Földéhez nemzetek területi igényeiket az önrendelkezési jogra való hivatkozásra alapították (cseh, oláh, szerb!). Az önrendelkezés jelszava a politikai szétbomlasztást idézte elő. Ez az elv a gyakorlatban hitelvesztetté vált és félredobandó, midőn nemzetek biztonságával, történelmi jogokkal, meg gazdasági érdekekkel áll összeütközésben. Wilsonnak ezt a végzetes tévedését Lansing veszélyesnek tartotta a béke jövőjére.

Wilson csak úgy tudta Párisban az ő népszövetségi tervét keresztülvinni, hogy engedte, hogy az ő eredeti világháború elleni ideális tervezete, a békekötés végrehajtását biztosító szervezetté alakíttassék át. A nemzeteket biztosító szövetségből a győztes nagy államok védőszövetsége lett. A nemzetközi ügyek szabályozásánál így nem a jog és törvény, hanem a hatalom és erőszak fog uralkodni.

* Keynes közgazdasági kiadványai „bővebb ismertetését” ld. Furmann Ferenctől a Külügyi Szemle 1923. évf. 175. l.

Wilson 17. pontja elítélte a titkos diplomátiát.

Ő maga azonban mindent titokban tárgyalt Párisban a győztes nagyhatalmak miniszterelnökeivel. Olyan béke lett belőle, melyet a nagyhatalmak nemcsak az ellenségnek, hanem kisebb szövetségeseiknek is *diktáltak*. Titkosság és cselszövények be-mocskolták a párisi tárgyalásokat. Eredménye is csalás és csel-szövény lett. Igazolják a titkos diplomáciáról szóló gúnyos megállapítást, hogy a diplomata olyan becsületes ember, akit azért alkalmaznak, hogy országa javára hazudjon! A párisi békekötések a diplomata jóhírnevét nem állították helyre, hanem még inkább rontották rajta.

Végkövetkeztetése, hogy a békekötés követelései nemcsak kemények és megalázók, hanem sok közülök teljesíthetetlen. A népszövetség melynek végre kellene hajtani, nem fogja elérni célját, hogy a háborúkat megakadályozza, mert abból éppen új háborúk fognak keletkezni. A Népszövetség a hatalmasok eszköze akar lenni, hogy elnyomja a leverés által védtelenné vált nemzetek törekvéseit. A legyőzött népek azok kezébe adattak, akik őket gyűlölik, gazdasági forrásaik elcsenték és másoknak adattak. Evekbe kerülhet, míg a jármot le tudják rázni, de hogy megkísérlik olyan kétségtelen, mint ahogy az éjszakára nappal következik.

Békeszerződések nem fognak békét hozni, mert az önérdek futó homokjára vannak építve.

4. Az angol kritikák között a legújabb és legfeltűnőbb a londoni *Observer* lapnak, mely az angol kormány egyik szócsöve, 1925. febr. 8. számában közölt cikke, mely azt fejtegeti, hogy Európán nem lehet segíteni másként, csupán a békék komoly *revíziója* által, ami az angol felfogás szerint *világkonferencia* útján történnék meg.

Ez az első, úgyszólván félhivatalos nyilatkozat, mely nem mond kevesebbet, mint hogy Európát meg kell menteni a békék pusztításaitól.

Nagy haladás, midőn a londoni kormány sugalmazza, hogy a békék *revíziója elkerülhetetlen*.

Rákosi Jenő veterán publicistánk midőn ezt méltatja, hozzá teszi, hogy a *revízió* nem lehet egyéb, mint lehetséges *restitutio in integrum*. A természetes államalakulatokat helyre kell állítani. Az idők alkotásait nem szabad önkényes kombinációkkal helyettesíteni. A történeti alapoknak kell zsinórmértékül szolgálniuk.*

Ha a revízió (mit ebben a formában némely diplomata lehetetlennek tartanak) úgy történnék meg: ez a régi Magyarország feltámadását jelentené.

5. Az angol kritikák között meg kell emlékeznünk azokról a felszólalásokról, melyek az angol parlamentben mellettünk elhangzottak.

* Rákosi Jenő. „Revízió vagy Restitutio“ a Pesti Hírlap 1925. február 10. számában.

Elliot kapitány 1920. március 5. az angol alsóházban a magyar kérdésről szólva kijelentette, hogy Magyarországnak e szerződés szerint határai teljesen lehetetlenek. Soha ilyen határokat nem láttunk a világon stb.

Lord Newton az angol felsőházban 1920. március 30. azt mondta, hogy Magyarország a háború előtt virágzó ország volt. Európában a legtökéletesebb földrajzi és gazdasági egység: és ezt most szét akarják bontani. Elszakítandó népeit arra itélik, hogy magasabb műveltségüket alacsonyabbért cseréljék fel. A legrosszabb az, hogy három és félmillió szinmagyart és másfél millió németül beszélő magyart szándékoznak mint megannyi állatot egyik államból a másikba áthajtani, anélkül, hogy megkérdeznék véleményüket. Népszavazást kíván.

Viscount Bryce ugyanakkor a magyarok és székelyek érdekében melegen felszólalván, az egyetlen helyes módnak a népszavazást ajánlotta. „A magyar rendkívül fenkölt gondolkodású nép. Erős érzéke van a nemzeti hazafiasság iránt és nem fog belenyugodni, amit igazságtalannak tart.”

Hasonlókép nyilatkoztak *lord Montagu of Beaulieu*, *lord Sydenham*.

Bryce ismételve felszólalt később is Magyarország érdekében.

Viscount James Bryce történetíró volt oxfordi egyetem tanár, több ízben miniszter, 1907—14-ig washingtoni angol nagykövet, a trianoni béke ratifikálásakor az angol lordok házában meleg rokonszenvvel szólott Magyarországról, élesen elítélte a ránk diktált erőszakos békefeltételeket és tiltakozott az igazságtalanságok ellen.

Magyarország — úgymond — Európa legrégibb királyságainak egyike, melyben rendkívül szabadságszerető nép él. Magyarország nevezetes szerepet játszott a világtörténelemben, sok századon keresztül küzdött a szabadságért a Habsburgok ellen és mindig meleg rokonszenvvel viseltetett Anglia iránt. . . . Bebizonyítható, hogy miniszterelnök Tisza István gróf a háború kitörését megelőző tárgyalásokban arra törekedett, hogy meggátolja a háborút. . .

A béke eredményeiről ezeket mondja:

Kelet-Európában és a Balkánon oly különféle nyelvű és fajú lakosság él vegyesen, hogy lehetetlen minden egyes községet saját fajtájú kormány alá rendelni. De a párisi békekötések túllóttek a célon.

A nemzetiségi önrendelkezés elvét egyszerűen az ablakon dobták ki oly esetekben, midőn az lett volna a helyes, hogy alkalmazták. Vegyük pl. a székelyek esetét. Ezek Erdély határszélein laknak a moldvai határ és Marosvásárhely között. Miért ne lehetett volna a magyar határt úgy megvonni, hogy Erdély magyar részeit és a Székelyföldet magába foglalta volna. És ha ez nehéz lett volna, miért nem oldották meg a kérdést *korridor* útján, mely a székelyeket északi Erdély magyar lakosságával kötné össze. Vagy miért nem biztosítottak neki *autonomiát*, ahelyett, hogy ezt a tiszta magyar népet az idegen és nem óhajtott román uralom

alá rendelték, amely már is megmutatta, hogy mire használják fel a szerencsétlenül nekik adott hatalmat?!

Megbocsáthatatlan, hogy tiszta magyar városokat, mint *Kolozsvár, Nagyvárad, Arad* Romániának adták azon ürügy alatt, hogy vidéke jelentős mértékben oláh lakossága.

Mert ez azt jelenti, hogy ezeknek a városoknak, honnan a felvilágosítás kiáradt a vidékre, honnan a falvak lakossága a magasabb civilizációt, a kultúrát kapta, értelmes, művelt, kereskedői szellemű lakosságát kiszolgáltatták és feláldozták az alacsonyabb rendű, műveletlen néptömegeknek s az egész ország kárt szenvedett amiatt, hogy a magasabb magyar kultúra háttérbe szorult.

Pozsonyt a cseheknek adták, hogy dunai kikötőjük legyen. De nem volt szükséges a célból túlnyomóan magyar lakosságú területeket oda adni a cseheknek. Pozsony és Kolozsvár jeles egyetemeit elvették a magyaroktól. Elvették tőlük összes erdőiket, a nagy magyar Alföldet félkörben körülfogó hegyvidéket.

Azt mondják, hogy gondoskodtak a kisebbségek védelméről. Már is kitűnt, hogyan védelmezik a kisebbségeket, úgy, hogy az oláhok tüzzel-vassal irtják a magyar nyelvet és terjesztik helyébe a románt. Mióta az oláhok bevonultak az országba, napirenden vannak a zaklató vallási és faji üldözések.

Amit a nagyhatalmak ma mivelnek, nem egyéb, minthogy régi bajokat új bajok teremtésével próbálnak gyógyítani, a Wilson 14 pontja teljesen figyelmen kívül hagyásával.

Reméljük, hogy Magyarország ismét ujja születik. *Én nem félttem Magyarországot jövőjét, mert ami egy országot nagyvá tehet: az néplelek; és a magyarnép lelke nem törött meg!**

II. Francia védekezés.

Ezekkel a vádiratokkal szemben a franciák védekezni próbáltak. *Tardieu André: La paix* a. m. (Páris 1921) Clemenceau előszavával a béke művét és annak főmesterét magasztaló szavakkal dicsőíti. Megrója Keynest, amiért „párisi mérges mozsár-“nak mondja a békétárgyalást, a szövetségesek (értsd ugymond Franciaország) *visszaélésének* a békét s hogy a franciák „szemtelenül túlozták az elpusztított vidékek kárvallását stb.“ Ő is fenntartja amit Bernhardi mondott, hogy a béke nem lehet egyéb, mint a háború folytatása a teljes végrehajtásig. Ez a béke szerinte igazságos és becsületes: „une paix de justice et de probité.“

Keynes a *belgiumi betöréshez* hasonlónak mondja, hogy Németországtól eredetileg 350 milliárd kárpótlást kívántak, holott ez csak 30%-a a háború ezer milliárd költségének. Az ilyen „betörési merénylet“ nem visszaélés és nem kegyetlen.

Ausztria-Magyarország eltörlése kikerülhetetlen és üdvös

* Lord Bryce halála hírére a magyar nemzetgyűlésen 1922. jan. 25. e sorok írója parentálta el nemzetünk nemes barátját, mire gr. Bánffy M. külügyminiszter replikázott a kormány nevében és Botlik J. elnök a n. gy. nevében. Ld. bővebben a Naplóban.

volt, a nép óhajta, hogy a német-magyar szindikátus megszűnjön felettük. Az elnyomatás, melyet a német-magyar kisebbség gyakorolt a nemzetiségek felett, már leromboltatott a békekötés előtt. A béke csak megerősítette, amit a háború teremtett s a pángermanizmusnak gátat emelt, Németország kapujához őrségül állítván az új fiatal államokat.

Csehszlovákia visszanyerte az ő *történelmi határait*? Pozsony birtokát és a többi! Jugoszlávia megkapta a maga biztonságára szükséges határokat Magyarország és Bulgária ellen.

Minket közelebbről érdeklő rész, hogy Románia 1916-ban azért állott az antanthoz, mert Erdély *rondán* keresztül hatottak át a Kárpátokon az erőszakkal *megmagyarosított* románok keservei. (Alapos földrajzi és népismeret!) Tehát az elnyomottak felszabadítása volt itt is a cél. Az oláhok az 1916-iki szerződés alapján (melyet az amerikaiak sohasem ismertek el és a jogászok érvénytelennek tartottak a bukaresti béke következtében) megkapták Erdélyt és azonkívül nyugatfelé azt a vasutvonalat, melyet gazdasági életükre nézve feltétlenül szükségesnek tartottak.

1919-ben Franciaország nyújtott segítséget Ausztriának, hogy Magyarországgal szemben kiigazítsák határát és biztosítsák neki a szükséges mezőgazdasági területet. Viszont gátat vetett a Németországgal való egyesülése elé. Nála ezek mind érdeke a békének.

A béke ellen felhozzák az angolszászok és németek, hogy visszaélő, türhetetlen és igazságtalan, hogy diktált béke, nem alkalmazták a népszavazást. A lehetőség határáig alkalmazták, de bizonyos esetekben (t. i. nálunk!) a népszavazás alkalmazása hypokrizis lett volna az adott szó megszegésére. Választani kellett, hogy arról mondjanak-e le, vagy Csehország visszaállításáról. (Ez nyílt beismerése, hogy a tótok, ruthének nem szavazták volna meg a Csehországhoz való csatolást!)

Ezzel szemben a nemzeti kisebbségeknek jogait annyira biztosították, hogy az érdekelt kormányok igazi merényletnek ítélték az ő államjogaik ellen.

Sokan megvetéssel beszélnek Csehországról, Jugoszláviáról, Nagyromániáról, hogy alkalmatlan szövetségesek, akiket karjainkon kell hordozni. De ezt akkor nem mondták, mikor együtt-harcolni hívták őket. Tehát most sem lehet mondani.

Azt is mondják, hogy balkanizálták Európát. Ezek csak szavak. Az ilyen háború után nem lehet visszarendelni őket régi uraik alá. Azt is mondják, hogy mindez a gyűlölet háborúját idézi fel Franciaország ellen, hogy ez a béke rombolás építés nélkül s anélkül, hogy felérne azzal, amit leromboltunk. Mindezt a jövő fogja megmutatni.

Tardieu egyike volt a békekötés legfőbb munkásainak, a legfontosabb bizottságok tagja, Clemenceau miniszterelnök bizalmasa, később miniszter. A békéről írt munkája azért, mint a francia akkori hivatalos tényezők véleményének tolmácsolója, nagyon tanulságos reánk nézve.

A francia gyöngye védekezés nem hallgattatta el a kritikákat, sőt fokozta azok erejét.

Németországban a háborús emlékiratok egymást követték államférfiak, hadvezérek részéről, akik megcáfolni igyekeztek a franciák rágalmaait s a háborúért való felelőségnek még a békekötés okmányában is követelt elismerését.

Egész történetíró gárda keletkezett, amely szédszedte a franciák éveit, megcáfolta ráfogásaikat. Hivatalosan is kiadták a diplomáciai okiratokat (fehérekönyv), a Belgiumban kézrekerült hivatalos jelentéseket. Az orosz szovjet is kiadta a cári kormány háborút előkészítő titkos okmányait (feketekönyv). A franciák ezekre az ő külügyi irataiknak csak kiválogatott részével válaszoltak (sárgakönyv).

Mind többen kezdték a szövetségesek közt a pálfordulót csinálni. Wilson művét az Unio szenátusa nem ratifikálta, Németországgal külön békét kötött. Clemenceaut a francia parlament megbuktatta. Llyod George miniszterelnöksége is megszűnván, a leleplezők közé állott. Az angol parlamentben többen nyíltan kijelentették, hogy a békeszerződések a civilizációt hátravetették, midőn kulturnépeket (mint a magyar) félművelt balkáni népeknek (mint az oláh) alárendelték és ez által Kelet-Európát balkanizálták. *

III. Olasz támadások.

A békeszerző olasz miniszterek elnöke *Sonnino* utóda *Nitti* aki a sanremoi konferencián elnökölt, nagy feltűnést keltett művének már címében hirdette, hogy „*Non e pace in Europa*“. Meleg rokonszenvvel szól ebben Magyarországról is.

Nitti Francesco első könyvében „*Nincs béke Európában*“ (Bp. 1922.) egyebek között azt mondja: „Európát nem annyira a háború, mint inkább a békeszerződések sodorták veszedelembe“. Clemenceau kijelentette, hogy a békeszerződés is egyik módja a háború folytatásának. Igazat mondott, mert a háború jobban folyik, mint valaha. (24.) A magyart kisebb műveltségű néphez csatolták. Magyarországtól magyarokat szakítottak el, hogy olyan országokhoz csatolják őket, melyeknek lakossága alantasabb kulturájú. Az antant imperializmust megadó kis államokban futó homokra építette fel Európát. A békeszerződéseket nem lehet megvalósítani. A békekonferencia három ember között folyó párbeszéd volt; ez a három: Wilson, Clemenceau és Llyod George. A baj az, hogy a megkötött békeszerződéseket nem lehet végrehajtani, vagy ha teljesítik, gyorsan elpusztul Európa.

Magyarország szenvedte a legsúlyosabb területi és gazdasági megszállást. Ez a szegény Magyarország, amely egykor a cinlisza-

* Magyarország igazsága az angol parlamentben. Vita a magyar békeszerződésről Bpest, 1920. *Petry* Pál: Angol lordok és a magyar béke Bpest, 1921. *Szádeczky* Lajos: *Bryce* lord elparentálása a magyar nemzetgyűlés 1922 jan. 25. ülésén, a trianoni béke ratifikálásakor a magyar nemzetről szóló dicsőítő szavai idézésével a *Ngi. Naplóban*.

tist és a kereszténységet megmentette, kegyetlen bánásmódban részesült érdemtelenül. Elvették területének $\frac{2}{3}$ -át, s azokon lakó három millió fajmagyart. Pedig Magyarország vesztett aránylag legtöbbet a háborúban is, 500 ezernél több halottat.

Azon a nemzetgyűlési ülésen, melyen elfogadták a trianoni békét, a képviselők mind gyászba voltak öltözve és elénekelték a magyar himnusz.

Egy nép amely olyan szellemi fokon van, mint a magyar, elfogadhatja jelenlegi statusquoját ideiglenes szükségül, de remélhetjük-e, hogy nem fog igyekezni mindent visszaszerezni, amit igazságtalanul elvesztett. Legfőbb sérelmük, hogy szép fajuknak nem irgalmazva, szétoztotta oláhok, jugoszlávok, és csehszlovákok között. A legyőzött országok magukkal rántják romlásba a győzteseket is. Égbekiáltó a románok gonoszságai a magyarokkal szemben.

A béke szelleme másként nem térhet vissza, csak akkor, ha a szerződéseket felülvizsgálják. Amerikában és Európában törvén egy Franciaországtól eredő intrantigens mozgalmat, *mindenkinék az a meggyőződése, hogy szükség van a békeszerződés revídiálására.*

A német és magyar belsőterületek borzalmas elszakadása után, amit lelkiismeretfurdalás és értelem nélkül vittek véghez, *egyetlen becsületes ország sem garantálhatja újonnan alakított államok területi sértetlenségét.*

Nitti második könyve: „*Európa hanyatlása és az újjáépítés útjai*” (Bp. 1923.) megállapítja, hogy a megcsonkított és elgyőzött Magyarország kegyetlen kinokat szenved. Az erőszaknak ez az örülete, amit Franciaország gyakorol a németek felett, nem tarthat soká.

Magyarország határait teljesen önkényesen állapították meg és területét ötletszerűen osztották szét. A háború következtében területének 71·6%-át, népességének 63·6%-át veszítette el. Az átcsatolás egészen önkényesen történt, hogy megfeleljenek a tisz-tára mesterséges agitációk kívánságainak.

Magyarország, mely külső formák szerint látszólag csendesen él, lelke mélyén a gyűlöletet rejtegeti és át van hatva a szabadság vágyától.

Ha a nemzetiségi elvet tiszteletben tartották volna, Magyarország jóval kevesebbet veszített volna területéből. Ezenkívül elvesztette bányászatának $\frac{2}{3}$ -át, vasúthálózatának $\frac{3}{4}$ -ét, legjobb gyárainak nagy tömegét, s állatállományának igen jelentős részét. Magyarországnak egymásután 4 szörnyű csapást kellett elviselnie: a háborút, a békeszerződést, a bolsevista forradalmat és az oláh megszállás, melyek között a legutolsó volt s talán a legborzalmasabb. Az oláh csapatok minden elvihetőt elvittek a magyaroktól.

Az összes legyőzött országok között Magyarországnál leg-hatalmasabb a nemzeti érzés. Bizonyos, hogy a büszke és kitartó magyar nemzet még talpra fog állani és senki sem hiszi, hogy Magyarország sokáig tűri a trianoni-szerződés kemény rendelkezéseit.

zéseit. *A magyar biboros hercegprimástól kezdve az utolsó parasztig senkisé nem nyugodott bele mai sorsába.* Magyarország ezer évén át nagyon sokszor megmentette Európát és a kereszténységet az ázsiai betörésektől, ma is Európa legfontosabb bástyája a bolsevizmus ellen.

A megnyomorított Magyarországnak három milliárd arany-márkát kellene jóvátétel fejében fizetni . . .

A jóvátételi bizottság valamint a határmegállapító és katonai bizottságok kiadása Magyarország rovására akkora, hogy amikor olvassuk, megalázást és borzalmat érzünk.

Nitti második könyvének nagyrésztében a franciák viselkedését jellemzi a németekkel szemben és itéli el keményen. Legelőbb is összehasonlítja az 1815-iki párisi békét a 1919-iki versaillesi szerződéssel s am azt, mely Napoleon leveretése után visszaállította a legitimitást, Európának a francia forradalom előtti rendjét, magasan felette állónak véli az 1919-iki felett, mely a háború céljául hirdetett népszabadsági és függetlenségi elvek helyett a bosszú politikáját, az elnyomatást, a Wilson által hangoztatott győzelemnélküli béke, a jog uralma, a fegyverkezés korlátozása, a népszövetség stb. helyett mindennek az ellenkezőjét létesítette. Európa egy század múltán a haladás helyett mélyre süllyedt. A győztesek eljárását a legyőzöttek tönkretételének vágya vezette.

A bécsi kongresszus 1814—15-ben magasan felette állott a párisinak méltányosság tekintetében. A franciákat dacára annak, hogy Napoleon felforgatta egész Európát, megsértett minden dinasztikus és nemzeti érdeket, nemcsak hogy nem zárták ki a kongresszus tárgyalásairól, hanem egyik legügyesebb diplomatája Talleyrand nagy befolyást gyakorolt a tárgyalásokra. Alkotása úgy tűnik fel a párisi felett, mint egy fejlettebb kulturának és nemesebb történeti kornak alkotása, mely (Sorel francia történetíró szerint) a béke és művelődés igen hosszú és felette termékeny korszakával áldotta meg Európát. A szövetségesek akkor nem is gondoltak arra, hogy Franciország területét megcsonkítsák, nem korlátozták a fegyverkezésben s nem kötelezték semmiféle lemondásra.

Az 1870-iki németgyőzelem után is a franciák mindössze öt milliárd hadisarcot fizettek s csak rövid ideig tartó megszállást szenvedtek.

Ezekkel szemben az 1919—20-iki szerződések közös jellemvonása a gyűlölet szelleme, hogy lehetetlen föltételekkel megsemmisítsék a legyőzött népeket. A németeket meg sem halgatták, a magyarokat később, pro forma. A legyőzötteknek elvették évszázados, sőt évezredes területeit, még ha ezek tisztán német vagy magyar területek voltak is. Elvették a németek összes gyarmatait. A Saar területeket, mely teljesen német, 800 000 lakóssal, Franciaországhoz csatolták, örök tulajdonul lefoglalván az ottani szénmedencét. A lakosság 15 év múlva népszavazással fog dönteni, hogy hová akar tartozni. Ha visszatér Németországhoz, a föld feletti rész német lesz, a földalatti (a bányák) francia. A Visztula-

menti lengyel korridorral Danzig városához ketté vágták kelet Poroszországot, s három millió németet kebelezték Lengyelországba népszavazás nélkül. Megfosztották Németországot minden gyarmatától, hadiflottáját átadták a győzteseknek. A Rajna balpartját a békeszerződés végrehajtása zálogául megszállották 15 évre. Minthogy a kártérítési kötelezettségek teljesíthetetlenek, a megszállás, az öt évenkénti fokozatos kiűrités helyett eltarthat örök időnkig. A megszállás költsége, amit a németeknek kell fizetni, felülhaladja már eddig (1922) azt az összeget, amit a franciák 1871-ben hadisarcul fizettek. Ami elsőízben történt a világon, ázsiai és afrikai színes csapatokkal szállották meg a földkerekség legműveltebb városait s ami a legfelháborítóbb, a leggyőzötteket azzal is megbecstelenítették, hogy a katonai hatóság intézkedésére nőket kell a vadak rendelkezésére bocsátani. Soha olvasmány olyan undort nem kelthet, mint a németek panaszai a rajna-vidéki megszálló csapatok ellen; meggyilkolt nőkről, meggyalázott leányokról szólnak, mindezt betetőzi, hogy német nőket kell e vadnépnek szállítani. A német asszonyok jajveszékélése kegyetlen vád azok ellen a keresztyén népek ellen, akik tele kürtölték a világot a civilizáció, jog, igazság, népszabadság, egyenlőség jelszavaival, ígéretével. De a német nők jajkiáltása belevész az érzéketlenség sivatagába. Ezt a kort valaha a leggyalázatosabbnak fogják ítélni Európa történetében!

A versaillesi és a többi békeszerződés nem egyéb, mint a háború tovább folytatása. Európa néhány év alatt rohamosan elbalkánosodott s napról-napra hanyatlik. Ez a béke több embert öl meg, mint a háború.

Nitti harmadik könyve: *Európa tragédiája és Amerika*, azt fejtegeti főként, hogy Amerika, mely Wilson szereplése következtében erkölcsi felelősséggel tartozik a rossz békék miatt, nem vonulhat félre a jóvátétel munkájából, sőt tőle függ nagy részben a gazdasági megbomlott világrend helyreállítása s ennek egyik főfeltétele, hogy törölje a háborús kölcsönöket. Hogy erre Amerika nem hajlandó, megmutatta a nemrég tartott párisi konferencia eredménye.

Nevezetesebb megállapításai a következők:

Midőn ő (1919. júliusában az olasz kormány vezetését átvette s 1921. elejéig vitte) első ténykedésül a versaillesi béke aláírása volt esedékes. Ismerte alapjában ezt az *átkost* szerződést és Európa romlásának tekintette. Előkészítésében nem vett részt és azért nem volt felelős. Kérte ezért elődjét Sonninot és munkatársait, hogy ők írják alá. Ennek ellenére a véletlen sors úgy hozta magával, hogy neki kellett a megerősítését aláírni annak a szerződésnek, melyet ő győzők és legyőzöttek részére *kárhozatosnak* tartott s mely *az erőszak, a hazugság és a rablás szelleméből* származott.

Megbánta, mint ahogy a franciákon és vazallusain kívül mindenki megbánta és szégyenli, hogy aláírta. Ez a szerződés a legnagyobb bünténye az ujabbkori népeknek, legnagyobb csalása

a történelemnek. A jóvátételi bizottság becsstelen eszköze az erőszaknak, s a Népszövetség nem egyéb mint a békeszerződés, azaz a bűntény védelmezője. Az amerikai senatus külügyi bizottsága is megállapította, hogy a Népszövetség, nem a népek, hanem a győztesek szövetsége, mely nem elhárítani, hanem előidézni fogja az új háborút. Több ember van már is fegyverben mint a háboru előtt.

Amerika beavatkozása döntötte el a háboru sorsát, tehát Európa jelenlegi helyzetéért ő a felelős, ez alól nem vonhatja ki magát. Nem nézheti borzadály és megbotránkozás nélkül a rajnai tartományt és a Ruhrt megszálló hadsereg gyilkolásait és erőszaktevételeit, melyek becsstelenebbek, mint a belga semlegesség megsértése volt.

Nem Németország egyedül felelős a háboruért, hanem nagyjórészt Oroszország és Franciaország, a Poincaré és társai politikája. Lloyd George kimondta, hogy a háboru bűnében mindenki részes. A mostani erőszak és halálos politikáért majdnem egyedül Poincaré a felelős, aki a jóvátételi bizottsággal takarózik. Ezt a fantasztikus bizottságot azért találták ki, hogy köpenyegül szolgáljon minden erőszaktevéltre. Ez a bizottság, a tudatlanság és cynismus megtestesülése, mely butákból áll, emberek vezetik és hajlandó eszközül szolgálni minden gonoszságra. Ezt a történelem úgy fogja megörökíteni, mint a hülyék társaságát, akik nagy fizetést húznak azért, hogy bűnös plutokraták pénzsóvár terveinek szemérmetlenül szolgáljanak.

Poincaré a legnagyobb felelősség a háboru kitöréséért és egyedül felelős a rombolás békéjéért. A francia propaganda a háboru alatt a jogot és szabadságot hirdette és az angol és amerikai kormányok háta mögött olyan titkos szerződéseket kötött, melyek inkább banditák megállapodásához, mintsem civilizált népek szerződéséhez hasonlított. Franciaország nagy hadikészülete szárazon, vizen és levegőben nem a fegyvertelen Németország ellen, hanem azon nép (az angol) ellen irányul, melynek megmentését köszöni. A német veszély ürügye alatt, úzi vazallusait tulzott fegyverkezésre és kötött velük titkos katonai szerződéseket. Főcélja minden készülődésnek: Franciaország hegemoniája megalkotása, Németország szétrombolása, a kőszén és vas megszerzése által és Anglia minden béketörekvésének meggátlása.

A békeszerződés oly komplikált, annyi függeléke van, hogy minden gonoszságra lehet benne fogantyút találni. Az államférfiak és kormányfők nem tudták mit írnak alá. Clemenceau gonosz mondása, hogy Németországban 20 millió fölösleges ember él, t. i. annyival több mint Franciorságban, utasításul szolgál a németiség irtására és pusztítására.

Minket közelebről érdeklő részek a következők:

A történelem fogja eldönteni, hogy Ausztria-Magyarország megsemmisítése, (mely 11 nemzetiséget foglalt magába) s helyette négy vagy öt kisebb Ausztria teremtese, melyek az ő túlfeszített

nationalismusukban sokkal hetykébbek és alattomosabbak. Európa és főképp Itália békéjére szerencse volt-e?!

Most legalább ezen új államok nagyobb része nem egyebek, mint a francia romboló politikának engedelmes és vak eszközei, melyek pénzügyi nyomoruk dacára nagy hadseregekkel büszkélkednek és gyakran, névetséges és perverz nagyvási hóborttal eltelve, veszélyes rablási vágyat nyilvánítanak.

Csehszlovákiában van 6,300.000 cseh, 3,400.000 német, 1,800.000 szlovák, 1,000.000 magyar, 450 000 rutén és 180.000 lengyel. Milyen vegyüléke a faji szokás, kultura és nemzeti kisebbségeknek. S minthogy a csehek kisebbségben vannak, nagy hadsereget kénytelenek védelmükre tartani, mely miatt el fognak vérezni. Hasonló helyzetben van Ruménia (!) és Jugoszlávia. *Ruménia* nem tudja fizetni hitelezőit, de azért nagy sereget tart, melynek egyedüli célja a magyarok lekötése. Végzetes ennek a helyzete főként azért, mert nagy darab orosz és magyar földet tulajdonított el. *Egy nemzet sem mérközhet Európában nemzeti érzület tekintetében - a magyarokkal.* Emlékszem, hogy midőn a rumén hadak Magyarországot megszállva tartották és a legvadabb erőszakot űzték, mi a párisi és londoni konferenciákon mindnyájan arra törekedtünk, hogy *ez a gyalázat véget érjen és azt egyhangulag elítéltük.*

De Ruménia tovább haladt ezen az uton és ma is naponként követi el a legnagyobb erőszakteteleket főként a magyarok ellen. Az új területek biztosítása végett kénytelen 165.000 főnyi hadsereget tartani, jöllehet hitel: már sehhol sem talál. *Magyarország soha sem fog lemondani elveszett területeiről.* És milyen ellenállást tud majd kifejteni Ruménia az ujonnan szervezett Oroszországgal szemben. És így, mint a militarizmus, a belviszály és a züllött pénzügyek áldozata halad *kikerülhetetlen feloszlása* útján előre.

A legképtelenebb ország *Csehszlovákia*, egy második, de kisebb és komplikáltabb Ausztria-Magyarország, a mely egyeduralmi központosítása által a különböző népeket egy recept szerint akarja kormányozni. De míg a régi Ausztria a nemzetiségeknek mindenféle önkormányzatot engedett, addig a csehek nemcsak uralkodni akarnak, hanem a többieket el akarják csehesíteni, dacára hogy kisebbségben vannak. Központja a francia propágandának. A cseh katonai program szoros kapcsolatban van a franciával. Vakon bízik jövőjében és tulcsapongó politikai és terjeszkedési tervei vannak. Pedig hadseregének nemzetiségi összetétele miatt a régi osztrák hadsereg minden gyengéje megvan. Tisztikara 40 %-a németekből áll, a szlovák és magyar származású tisztek és katonaság nem kevésbé ellenséges érzületű.

Ilyen bizonytalan és ingatag alapokra támaszkodik a francia politika. Európa ha nem szabadul fel alóla, Középeurópa összeomlása s olyan háborúk és forradalmak következnek, melynek rettenetes képét semmiféle fantázia el nem képzelheti.

Amerika erkölcsi kötelessége morálisan közbelépni. *A békeszerződések revíziója nélkül Európában nem lesz béke, hanem*

áldozata lesz a forradalmaknak és egymást felváltó katonai és proletár diktatúráknak.

* * *

10. Az olasz történetíró, publicista *Ferrers Guglielmo*: *A béke tragédiája Versailles-től Ruhrig* (Jena 1923.) cz. kötetbe foglalva össze (1919—23 irt) tanulmányait, melyeknek végkövetkeztetése az, hogy az egész békemű össze fog omlani a gondatlan építők feje fölött, mint egy bolond magas torony. A világ a fejetetejére állt; hat év alatt elpazarolták azt a gazdagságot örült hadi költekezésben, amit ötven év alatt összegyűjtöttek. A legyőzöttek gazdaságilag meghaltak, a győztesek haldokolnak. Ez nem más, mint a világ öngyilkossága.

Minket közelebből érdeklő részei a következők: Csonka-Magyarország térképét megtekintve elszörnyűködünk azon, hogy vannak emberek, akik azt hiszik, hogy a gondviselés őket azért küldte a földre, hogy államokat büntetésből megszüntessenek és újakat teremtsenek. Magyarország ezeréves állam, történelmi és földrajzi egység, évszázadok által összeforrasztva s belső vonzó erők által összetartva, amit sem fegyver, sem toll máról holnapra fel nem bonthat. Midőn fél Európa felbomlásban van, bölcs dolog-e ama kevés államok egyikét, melynek ereje van magát belső összefüggésénél fogva fentartani, erőszakkal szétbontani. A békekongresszus, mint Nero az Eifeltoronyról gyönyörködni akart a világ égésében.

Magyarország ki van merülve, fejetlen. De ha néhány év múlva erőhöz jut, fejedelme lesz és alkalom kínálkozik . . . ? A földrajz nem akar a győzelem szolgája lenni.

Az 1919-ben alkotott új rendet csak a győzők ismerik el s az csak a szuronyokon épült s csak azért áll fenn, mert Magyar-, Német- és Oroszország pillanatnyilag megkötözött kézzel áll. Magyarország tehetetlen, szétdarabolt, fejnélkül való. Tehetetlen Német és Oroszország is. De ezek nem fognak örökké láncra kötve feküdni. Kelet-Európa jövője teljesen bizonytalan. A diktált béke papírrongy. Semmi kötelezettség nem érvényes, hogyha a hozzájárulás erőszakosan kényszerítetett ki. A németek most ismétlik, a mit a franciák mondtak 1870-ben a frankfurti békére, hogy tűrik, de el nem ismerik. A mostani gyöngék fogják az erőket legyőzni.

A fejetlen béke fenn nem állhat. A legyőzöttekkel tárgyalva kellett volna a békét megkötni, mint a bécsi kongresszus tette. Népszavazást kellett volna elrendelni, amit Magyarország kívánt, de nem álltak szóba vele. Akik a háboruban hősök voltak, a békében a nemzetiségi eszme üvöltő derviseivé lettek. A szabadság eszméiért vívott harcból, háboru lett a földért, köszénért, vasért és petróleumért. A keresztyénség, a humanizmus lábbal tiportatott. Ez a rendszer is úgy jár, hogy saját terhe alatt összeomlik: mole ruit sua!

IV. Lengyel rokonszenv.

Lengyel íróktól is több éles kritika jelent meg a trianon békéről, melyek elítélik azt és követelik a régi magyar-lengye határ, a kárpátok vonalának visszaállítását.

11. *A cseh-orosz folyosó veszedelme és a magyar-lengyel határ szükségessége.* (Nehezpieczeństwo korytarza Czesko-Rosyjskiego, Warszawa 1920), mely a lengyel lapokból összeállítva 38 cikket közöl, melyek a cseh-orosz korridor veszedelmes és ezzel szemben a magyar-lengyel határ visszaállításának szükséges voltát tárgyalják. Életföltételül tartják ezt Lengyelországra nézve, mely nélkül elnyeli a pánszláv áradat. Két nagyon érdekes mappát is közöl, melyek egyike mutatja hogyan öleli körül most a *fehér* Lengyelországot a cseh-orosz *vörös* áradat s a másik, hogy Felsőmagyarország főlsszabadításával hogy folyik majd ismét össze a lengyel és magyar fehér földrajzi kapcsolat.

12. *Zdziechowski* Marián a vilnai egyetem volt rectora s az ottani magyar-lengyel barátok egyesületének elnöke. *Magyarország tragédiája és a lengyel politika.* (La tragédie de la Hongrie et la politique Polonaise) c. a. 1920-ban lengyel és francia nyelven lelkes védíratot irt Magyarország mellett. Elmondja egyebek közt, hogy „a magyar hősiesség mentette meg Európát a bolsevizmustól, megoltalmazván azt ezáltal a legrettenetesebb inváziótól, aminőt nem látott a mongol tatárjárás óta“.

S mivel hálálta meg ezt Európa? — kérdezi -- s elmondja feleletül a trianoni békekötés lelketlen határozatait. De bizik a magyar bátor és lelkes hazafiságában, Lengyelország egyetlen igaz szövetségesében. A gazdasági kapcsolatot vissza kell állítani, főként a lengyel-magyar régi közös határt, a tótoknak, ruténeknek vágya kell hogy teljesedjék, hogy autonómiát nyerjenek és visszatérjenek Szent-István koronája alá.

13. *A. Dorien: A lengyel-magyar közös határ* c. a. (La question d'une frontière commune entre la Pologne et la Hongrie, Warsowie 1921) szintén lengyel és francia nyelven még élesebben hangsúlyozza azokat az életbevágó fontos érdekeket, melyeket a közös határ visszaállítása valósíthat meg. Főként a bolsevizmus elleni közös védekezés szükségét fejtegeti. A cseh ennek nem tud s nem is akar ellenállani, Románia sem képes belső rendetlensége miatt. A magyar már megmutatta ellenálló képességét és akaratát 1919-ben, úgy a lengyel is, mikor visszaverte az orosz bolsevisták támadásait 1920-ban. A közös lengyel-magyar határ Európának is védgátul szolgálna a keleti pestis e legujabb lelki ragálya ellen. Mindezekről bővebben szoltam a magyar nemzetgyűlésen 1921 július 22. ülésén. (Ld. Napló u. ott.)

A lengyel lapok azóta is lelkesen propagálják Magyarország visszaállításának s a békereviziójának eszméjét.

V. Francia béke-hangok.

A békekötés ellen intézet kritikákra a franciák lelkiismerete is felébredt és többen felszólaltak a lehetetlen békék és azok következményei ellen.

14. *S. Jean-Desthieux*: *Nincs béke* kettős kötetében (*La paix n'est pas faite. I. La leçon de Pyrrhus. II. La petite Entente*. Paris 1922.) 3—4 rosszakaratu, nagyravágyó és lelkiismeretlen ember művének mondja a békeszerződést, aminek következménye Európa elzüllése lett. Ezeréves országok, Ausztria és Magyarország romjain épült fel a *kis antant*, mely minden hibát örökölt a régi előnyök nélkül. Ennek az új hármass szövetségnek főcélja fentartani a trianoni békét és védekezni Magyarország ellen.

Csehszlovákia nem egységes ország, hanem különböző népek erőszakos egyesítése, melynek 14 ezer lakosában csak hat ezer az igazi cseh. A többiek úgy tekintik a csehet, mint elnyomót és Franciaországot teszik felelőssé rabszolgaságáért. A tótok önkormányzatot kívántak, de nem teljesítették és ez ellen protestálnak. A csehek ehelyett kizsákmányolták és elszegényesítették a tótokat s elnyomják nyelvüket, vallásukat, pedig ők külön nemzet, saját irodalmuk és történetük van. Ez a nép ezer évig élt Magyarországon, magyar járom alatt, anélkül, hogy elmagyarosították volna őket. Most erőszakosan folyik az elcsehesítés iskolákban, hivatalokban mindenütt. A tótok követelik önkormányzatukat, a népszavazást. Vannak, akik nyíltan megvallják, hogy *szívesebben visszatérnének a magyar fenhatóság alá* (amelytől elszakadásukat már megbánták) *mintsem, hogy tovább is cseh járom alatt éljenek.*

A rutén kérdés még különösebb. Ezek nem kívántak Csehországhoz csatlakozni, hanem a nagy többség tiltakozott ez ellen és világosan kifejezték, hogy nem Prágához, hanem Budapesthez akarnak tartozni, onnan várják nemzeti érdekeik kielégítését. Az egyetlen rutén politikai párt világosan kifejezte, hogy Magyarországhoz akar tartozni. A rutének azt mondják, hogy tíz század óta élünk együtt a magyarokkal s ennek dacára megtartottuk nyelvünket, vallásunkat, tíz év a cseh rabságból elég lesz, hogy azt eltörölje s mi azt nem akarjuk.

A 3¹/₂ millió tót és 800.000 rutén mellett, 3 millió német s egy millió magyar él Csehszlovákiában.

Csehszlovákia nem egységes állam, hanem egy új Ausztria-Magyarország. Az első szélvihar ledönti az ilyen gyökértelen fát. Csehszlovákia nem állhat fenn sokáig, nem életképes.

Ilyen Jugoszlávia és Nagyrománia is. Ez utóbbi a magyar gyűlölet és félelem miatt csatlakozott a kis antanthoz, pedig ennek a létérdeke volna, hogy a pánszlavizmus ellen Magyarországhoz csatlakozzék. De tudják, hogy Magyarország nem fogja hagyni Erdélyt és így minden közeledést elhárítanak.

Magyarország a trianoni béke óta igyekezett figyelmet ébresztetni maga iránt és fentartani a benső rendet és békét. Dacára ennek a cseh és oláh sajtó mindig úgy tűntette fel, mint a zsarnokság

és kétszínűség kormányát és állandóan „magyar veszélyről“ irtak. Benes a nyugatmagyarországi kérdéssel kapcsolatosan mindig izgatta az európai közvéleményt a magyarok ellen és felhatalmazást kívánt a fegyveres beavatkozásra. Látván, hogy nem sikerül azt kérte, hogy egy nyugatmagyarországi sávot kapjanak korridorul Jugoslávia felé. Ez ellen Itália erélyesen tiltakozott. Benes fordított egyet a köpönyegen és feltolta magát közvetítőül Magyarország és Ausztria között. Nem rajta múlt, hogy a nyugatmagyarországi kérdést békésen intézték el, Itália közbenjárására sikerült az. Sopron és vidéke felett népszavazás döntött Magyarország javára. Igazolta Apponyi kívánságát a békekötéskor, hogy népszavazás döntsön, hogy akarnak-e az elszakításra ítélt részek Magyarországtól elválni.

Az én felfogásom az (ugymond az író), hogy *Magyarországot durván büntették meg olyan népek javára, akiknek nincs sem történetük, sem bátorságuk (courage) sem lelkiük (sans âme) sem becsületük és szótartásuk (sans honneurni parole).*

Midőn Károly király másodszor visszatért Magyarországra a magyar kormány ellentállt, a parlament megszavazta a kívánt trónfosztást, de Prága ezzel sem elégedett meg, a trónfosztás kiterjesztését kívánta az egész Habsburg házra és hogy a lefegyverezés sürgősen hajtassék végre. Még mindig ürügyet keresett a katonai beavatkozásra. Ez mutatja mennyire nyugtalanok a csehek Magyarországgal szemben.

Csehország megbízhatatlan szövetségesnek bizonyult az orosz és lengyel kérdésben is. Az orosz-lengyel háboru idején semlegesnek mutatta magát, kedvezett az oroszoknak. A magyarok felajánlották segítségüket a lengyeleknek, de a csehek nem engedték át a tót és rutén földön. Take-Jonescu hiába akarta a cseh-lengyel ellentétet kiegyeztetni, mert a lengyelek nem felejtették el a cseh fondórlatokat. Lengyelországban mindenki tudja, hogy nem lehet barátjuk az (t. i. a cseh) aki barátja a németeknek, az oroszoknak és ellensége a magyaroknak.

Soha úgy széttagolva nem volt Keleteurópa mint a békekötések következtében. Nem nehéz megjósolni, hogy ezek véres háborúra fognak vezetni.

A békekötés a fegyvereket, ágyukat egyes országoktól elvette és másoknak adta, s azt hiszik, hogy ezzel a betegség meg van gyógyítva. Ezek a népek a háboru által éledtek újra s a háboru az ő lételemük. Mindeniknek a minisztere azt hiszi, hogy ő Napoleon a katonai dicsőségre vágyik.

De a francia nép azt kiáltja nekik, hogy ő nem akar meghalni Benes úr rosszakarata, de még a Poincaré kedvéért sem!

A népeket úgy kell nevelni, hogy ne a háboru, de a béke s a nemzetek testvérisége legyen a vezéreszméjük. A nagyhatalmak adhatnának jó példát a kisebb nemzeteknek: de ezek is el vannak vakítva ideiglenes győzelmük dicsőségétől. A nagy ideig-óráig tartó provisoriumban, amit alkottak, nincs meg az ambíciójuk, hogy végleges békét teremtsenek.

Ez az első francia könyv, amely nyíltan kimondja, hogy a párisi békék alkotásai tarthatatlanok s hogy az csak ideiglenes (provisoire) és revisió alá veendő.

15. A francia hangulatváltozást mutatja az is, hogy a párisi parlamentben a mult cyklusban magyar-barát csoport alakult, melynek elnöke Charles Tisseyre volt, ki több ízben járt hazánkban s könyvet írt rólunk. *Egy diplomáciai tévedés: Csonka-Magyarország* c. a.* (Monzie szenátor előszavával).

Itt az ideje ugymond revideálni nemcsak a békekötéseket, hanem az eszméket is, melyek annak alapjául szolgáltak. Régebben Magyarország barátja volt Franciaországnak. Rákóczi, Kossuth korában. Az 1885. bp. iparkiallítás alkalmával tüneményes fogadtatásban részesítették a franciákat, amint azt François Coppée leírta. Tüntettek mellette 15 évvel a német-francia háború után is. A világháború ellen Tisza volt az egyetlen, aki szót emelt. A háború idején ekkor a franciákat nem háborgatták, midőn 1916-ban a német hadvezérség magyar csapatokat küldött a francia-frontra, a képviselők tiltakoztak, mert a magyarok nem viselnek háborút Franciaországgal.

A vége mégis Magyarország megcsonkítása lett, azon hamis vád alapján, hogy a magyarok elnyomták a nemzetiségeket. Az igazság épen ellenkező. Ezer esztendeig laktunk együtt, ha elnyomtuk volna, régen megsemmisültek volna. A magyarok áldozatai lettek saját liberalizmusuknak. Iskolákat tartottak fenn a nemzetiségek számára. Az oláhok ellenben becsukták a békekötés óta a magyar iskolákat Erdélyben.

A területcsonkítás erőszakos és igazságtalan volt 20 millió magyar állampolgárból 8 milliót hagytak meg. Szintiszta magyar városokat elszakítottak. Előszámlálja: Kolozsvárnak pl. 50.000 magyar mellett csak 7.500 oláh lakosa volt. Erdély fővárosa, egyetemi-város, magyar műveltséggel, Mátyás király szülővárosa. Kegyetlen gunyja a sorsnak, hogy ez most oláh város legyen. Az oláh fő jellemvonása a brutalitás, arrogancia, a korrupció, hol csak baksissal lehet boldogulni.

Miért adták oda a 600.000 székelyt, a legrégebbi magyar törzset? Nem ismeri a magyar történelmet, aki azt hiszi, hogy ezekből valaha oláhok lesznek. Erdélyben odaadták a szászokat is, azzal hogy ezek nem magyarok, megkérdezésük nélkül. Ráadásul még 700.000 magyart Erdélyben (s még többet Erdélyen kívül!)

De legmeglepőbb és botrányos, hogy Ausztriához is, mely inkább felelős a háborúért, három vármegyét akartak átcsatolni. A soproni népszavazás mentette meg egyrészét. Miért nem rendelték el a népszavazást másutt is Magyarországon, mint Sziléziában. A francia rosszakarat a németek karjaiba kergeti a magyarokat. Az ezeréves politikai egységből csináltak három újat, mely még vegyesebb nemzetiségű. Egészséges gazdasági egységből csináltak betegeket. 13¹/₂ millió lakost csatoltak el Magyarországtól,

* Une erreur diplomatique: la Hongrie mutilée. Paris 1923.

melynek több mint egy negyede magyar. Mi jögon adtak át 3¹/₂ millió magyart Oláh-, Szerb- és Csehországnak?!

A magyarok mondja tévesen, nem kívánják a trianoni béke revízióját. (Pedig mennyire kívánjuk!) Tudják, hogy legalább is ezidőszert el kell azt fogadniok s hogy a szövetségeselek egyike sem érdeklődik az ő sorsuk iránt annyira, hogy az 1921 jun. 4. békekötést széttepje. Ők azt követelik, hogy a béke hajtassék végre valódi szellemében. Kívánják a kisebbségek védelmét, hogy elszakított testvéreik tarthassák meg iskoláikat, nyelvüket főként Erdélyben, műveljék kulturájukat s maradhassanak magyarok. És kívánnak határkiigazítást (Megjegyzendő, hogy a határkiigazítás idején irta!) Kívánnak 4050 km. szélességű sávot vissza nyerni Pozsonytól Temesvárig és pedig Millerand ígérete alapján. Ez a határkiigazítás megjavítaná néprajzi és gazdasági viszonyainkat.

A határkiigazító bizottság azonban, mely Meunier tábornok elnöklele alatt működött, ezt semmibe sem vette.

Magyarország határait ezer év óta a Kárpátok alkották. Ezt ők valahányszor elvesztették, mindig visszafoglalták. Előbb-utóbb ismét meg fogják kisérteni. Vízrajzi helyzetük is kényszeríti rá, mert az Alföld ki van téve az áradásoknak. Mindig felszabadították magukat idegen uralom alól, mert a szabadságszeretet szívükbe van vésve. Háborút fognak indítani annak visszafoglalására. Azt mondják, hogy nekik négy Elzász-Lotharingiát csináltak, négy szobrot emeltek ennek jelképéül a budapesti Szabadság téren. Jelvényt viselnek, ezzel a jelszóval, hogy *Nem, nem, soha!*

Mindenki a revanche kívánságával van eltelve. Azt hiszik, hogy Németország Franciaországot tíz év alatt darabokra törti. Anglia a béke ratifikálása alkalmával a magyarok mellett nyilatkozott. Franciaország izolálva marad. Franciaországot okolják minden szerencsétlenségükért.

Az a politika, melyet Franciaország követ, katasztrófára fog vezetni. Középeurópát feldaraboltuk, Magyarország gazdasági egységét szétromboltuk. Béke helyett új tüzfészeket csináltunk. Elidegenítettük Magyarországot, hol annyi barátunk van. Belekergettük Németország karjába. Pedig a küzdelem a németekkel még nem ért véget. Nekünk barátokat, rokonszenvet kellene szerezni a mérkőzés idejére. Vissza kellene állítani azt az állapotot, melyet a trianoni béke elrontott. Egy dunai konföderációt kellene alkotni, előbb gazdasági alapon, mely egyengetné a politikai szövetség útját.

Térképmellékletek feltüntetik Magyarország régi és új határait s a kívánt határkiigazítási vonalat, Magyarország hegy és vízrajzát, azzal a megjegyzéssel, hogy van-e ország, melynek határai annyira természeteselek!

16. Újabb és tán a legalaposabb vádirat a francia aggresszív politikai szellem ellen a múlt év végén megjelent francia könyv. Alfred Fabre-Luce: *La Victoire* (Paris 1924.) műve.

Két főrészen azt tárgyalja: *Hogyan keletkezett a háború?* és mik *A béke hiányai*. Elfogulatlanul bírálja a francia politikát a frankfurti béke óta, melynek a revanche eszme volt éltető szelleme s egyben magja is a világháborúnak. Végcélja: feltüntetni a francia német kiegyezés szükségességét, mert csak az orvosolhatja a bajt. Ideje, hogy a francia kormány és parlament elhagyja azt a veszedelmes utat, amelyen eddig járt. A rossz béke következménye lett, hogy az általános leromlás (ruine), a lappangó háború, a civilizáció süllyedése nem üres szavak többé, hanem szomorú valóság.

Revideálni kell (s azt teszi is) a háború okait, előzményeit, mert ezeket nem tárták fel eddig őszintén, hanem propaganda céljából elferdítették. Az okmányok, diplomáciai iratok tanulmányozása más eredményre juttat, mint amit az érdekelt kormányok eddig feltüntettek. Itt az ideje a szellem felszabadításának, az igazság feltárásának. Az állam érdeke is azt kívánja, amit a szellemi tisztesség: a részrehajlatlan igazságot.

A francia közvéleményben az a meggyőződés vert gyökeret hogy Németország szándékosan idézte fel a háborút. *A bűnösség és felelősség* bele foglaltatott a béke szerződésbe is. Pedig az azóta kiadott államokmányok (a német *fekete könyv*, a szovjet *fekete könyv* stb.) ezt megcáfolják, úgy, hogy a londoni 1921. értekezleten már csak a *mérsékelt bűnösség* (culpabilité mitigeé) módját tartották fenn, míg nem a Hágában összeült semleges bizottság a *megoszlott felelősség* (la culpabilité partagée) ítéletét állapította meg.

Az író felszázadra visszamenőleg (1870. német-francia háború óta) tárgyalja a világháború előzményeit s megállapítja, hogy a franciák nem kívánták a háborút, de sohasem nyugodtak belé Elzász-Lotharingia elvesztésébe. Követték Gambetta tanácsát, hogy sohasem emlegetni, de mindig gondolni rá! A németek ezzel szemben a kiengesztelés politikáját erőltették, Bismarck néha brutálisan, II. Vilmos császár keresett előzékenységgel a „*hármasszövetség*” védelmi alakulat volt a francia revanche és az orosz hatalom ellen. Ebben Italia „*holt pont*” volt, inkább teher, mint előny, végül a „*hármass Entente*” titkos kéme, mely döntő pillanatban nyíltan áruló is lett.

Kifejti, hogy a háborút nem a hármass szövetség és abban Németország idézte elő, hanem inkább az Entente, melyben Anglia volt a titkos cselszövő, a francia diplomácia a mozgató, izgató s Oroszország az előtérbe tolt eszköz. A balkáni háborúk nem maguktól keletkeztek, hanem az Entente titkos biztatására, mert a főintézők a világháborút nem nyugaton, hanem keleten akarták megindítani, hogy abban Oroszország által Németország is belevonassék, úgy, hogy a két nagy nyugati hatalom a felelősség látszatát magáról elháríthassa.

Megdöbbentő leleplezéseket csoportosít a titkos diplomácia fondorlatairól. A világháború tűzcsóvját Poincaré helyezte el Szentpétervárott 1914 júl. végi látogatása alkalmával. Ő biztatta fel az oroszokat a támadásra Szerbia védelmében. A cár hiába

erőlködött visszatartani (a német császárt is segítségül híván fel 1914. júl. 29. táviratában támogatásra) az orosz háborús párt erőszakkal is felrobbantotta a Poincaré aknáit. A megoszlott felelősség oroszánrésze a francia elnököt illeti.

A könyv második része a béke hiányait és hibáit mutatja ki. A Rajna balpartja s a Ruhrvidék megszállását, az erőszakos eszközöket, a túlajtott követeléseket, a kártérítés rendszerét elítéli. Nem erőszakos rendszabályokkal, hanem morális alapon kell megteremteni a lelkek békéjét. Elő kell készíteni a kiengesztelést, a németekkel való reális megegyezést, az együttműködést a világ újjáépítésére.

Ez a morális győzelem lenne az igazi victoire!

* * *

17. A francia békeirodalomnak legújabb terméke Alcide Ebray volt francia minister-residens és főkonzul könyve: *La paix malpropre* (a piszkos béke), mely már nevében hirdeti tartalma lényegét.

Ebray a párisi Journal des Débats külpolitikai rovatvezetője volt s mint ilyen hívták meg a francia külügyministeriumba. A diplomáciai szolgálatból azonban csakhamar kilépett és 1924 karácsonya előtt Milanoban kiadta nagyérdekű könyvét, mely a békekötés művét élesen elítéli, „a békeszerződések ellen valóságos filippikákat dörög”.

Lényege, hogy az antant letért az igaz utról. A világháború katasztrófájából az antant propaganda mániája *büntényt* fabrikált, hogy ürtigye legyen a *büntetésre*. A becsapások, visszaélések, a kegyetlen békeföltételek a fanatikus, elvakult gyűlöletnek a folyományai.

Az ilyen béke az igazi *büntény*. Az antant becsapta Németországot és szövetségeseit a Wilson-féle pontozatokkal, melyeket a lefegyverezés után a legszemérmetlenebbül félrevezettek. Illojális és becstelen (!) volt a francia kormány eljárása, melyben Poincaré a főbűnös.

Sajnálkozik Ausztria-Magyarország megsemmisítésén. Megállapítja a magyar kormánynak a béke fentartására irányzott törekvéseit a szerb krízis idején és teljesen *jogosultnak tartja feldaraboltatásuk ellen való védekezésüket*. Hirdeti a revízió szükségességét, de érzi gyakorlati nehézségeit.

Valószínűbbnek tartja a revízió helyett, hogy a gyűlölet elmultával és az igazság folytonos hirdetésével a békeművek tulzásai lassanként megszűnnek, a végrehajtástól hallgatólagosan eltekintenek és a pontozatokon enyhíteni fognak.

Ez reánk nézve nem volna megoldás. A mi kétharmadában leszabdalt országunkat apró toldozással helyreállítani nem lehet. Nálunk a *revízió* csak úgy értékes, ha gyökeres orvoslás *restitutio* lesz az *eredménye*.*

* Praznovszky Iván volt párisi követünknek aláírás nélkül megjelent ismertetése a Pesti Hírlap 1925. jan. 10. vezércikkében.

18. A franciák között meg kell emlékeznünk a világhírű író *Anatole France* ítéletéről is a békekötés felől. *Marcel le Goff* írja róla (*Anatole France á la Béchellérie* Páris 1924) a következő nyilatkozatait.

A legnagyobb tévedés ez a béke, melyet a legyőzött ellenségre rákényszerítettek. Ez a tévedés lakhatatlan területté fogja átváltoztatni Európát. *Ausztria-Magyarország földarabolása kész örökség.* Európa közepét balkanizálni, annyit jelent, mint egy új háboru magvát szórni el.

Az egész háboru egy nagy üzlet volt és a békekötés sem más. Most is csak üzletekről van szó. A szén, a bányák, a petróleum, a flotta, a kereskedelmi piacok fontosabb szerepet játszanak, mint a népek joga. A pénz, mindenütt a pénz uralkodik és ez minden mást legázol. A kapitalizmus felosztja a világot maga között és kikacagja a véromlást és a feláldozott emberéleteket.

Ez a békekötés teljes csőd, Franciaországra nézve pedig szörnyű csapás. Ha a béke nem valósítja meg az Európai Egyesült-Államokat, akkor *csak fegyverszünet* lesz, hogy nemsokára minden ujra kezdődjék.*

A béke előzményeiről, békekötések módjáról és a szerződések igazságtalanságairól, kiméretlen, bosszuálló, durva kegyetlenségeiről szóló külföldi (antant) kritikák nyilván hirdetik, hogy a párisi békék elhibázott kontár művek, „papírrongyok”. Szövetségesek és munkatársak mutatták ki azt is, hogy nagy részük kivihetetlen és nemcsak a legyőzöttek, hanem a győzők számára is kárhozatos. Az orvoslásra is tesznek javaslatot s abban mindannyian meg-egyeznek, hogy a revízió nélkülözhetetlen, elkerülhetetlen.

Mi is ebben bizunk, reménykedünk és ezt óhajtjuk elérni. Tudjuk, hogy ez még ezidő szerint utópia, de annak megvalósítására mindent el kell követnünk. Egyelőre egyebet alig tehetünk, mint a meggyőzés, ami igazságunk hirdetése, a propaganda eszközei felhasználása. A fennebb ismertetett művek biztató előjelek arra, hogy a jobb belátás terjedni kezd világszerte — még Franciaországban is.

Igaz, hogy egy-két fecske még nem csinál tavaszt, de az előhírnököket követik a többiek és a tavasz mégis csak elkövetkezik.

Az igazság elindult s előbb-utóbb megérkezik.

* Magyarország 1925. febr. számában ismertetve.

Sajtóhibák.

<i>Lap</i>	<i>sor</i>	<i>szó</i>	<i>helyett</i>	<i>olvasandó</i>
3	33	földéhez	"	földéhes
4	17	levetés	"	leszerelés
4	19	elcsenték	"	elvétettek
4	38	lehetős	"	teljes
6	29	A 6. szám	hiányzik	
7	4	termett	helyett	teremtett
7	22	érdeke	"	érdeme
8	27	A 7. szám	hiányzik	
8	35	megadó	helyett	majmoló
8	42	cinliszatiszt	"	civilisatiót
9	10	elszakadása	"	elszakítása
9	17	tűrvén	"	kivéve
11	28	A 9. szám	hiányzik	
12	21	emberek	helyett	gazemberek
13	10	szokás	"	vallás
13	11	kisebbségeknek	"	különbségeknek
17	41	a	"	és
19	6	1921	"	1920
19	12	4050	"	40—50
20	20	fekete	"	fehér

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1972 MAJ 16

